

Астана-Берн: саяси диалог мүмкіндігі артады

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Швейцария вице-президенті Ги Пармеланмен келіссөз жүргізді.

Қасым-Жомарт Тоқаев Ги Пармеланның Астанаға сапары екіжақты күн тәртібіне тың серпін беріп, жаңа мүмкіндіктерге жол ашатынын жеткізді.

Мемлекет басшысы Қазақстан Швейцарияны Еуропадағы маңызды саяси және экономикалық серіктес, сондай-ақ 2005 жылдан бері елімізге 35,8 млрд доллар құйған ірі инвесторлардың бірі ретінде қарастыратынын айтты. Президент елімізде шамамен 400 швейцариялық компания мен бірлескен кәсіпорын жұмыс істейтініне тоқталды.

Қасым-Жомарт Тоқаевтың пікірінше, Астана мен Берн арасындағы саяси диалог ашық әрі сындарлы сипатта жан-жақты дамып келеді.

Мемлекет басшысы экономикалық ынтымақтастықтың даму қарқынына назар аударды. Қазақстан мен Швейцария энергетика, тау-кен өнеркәсібі, өңдеу индустриясы, құрылыс, ауыл шаруашылығы, фармацевтика, қаржы және жаңа технология салаларында табысты ықпалдастық орнатқан.

Ги Пармелан Қасым-Жомарт Тоқаевқа қонақжайлық танытқаны үшін ризашылығын білдіріп, өзара байланыстың қарқынын жоғары бағалады. Сондай-ақ Швейцарияның саяси диалогті нығайтуға, инвестициялық жобаларды кеңейтуге және экономиканың негізгі секторларында бірлескен бастамаларды ілгерілетуге ниетті екенін растады.

Құттықтау жеделхатын жолдады

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Албания Президенті Байрам Бегайды Албания Республикасының Тәуелсіздік күнімен құттықтады.

Президент жеделхатында екі ел арасындағы дәстүрлі достық пен өзара түсіністікке негізделген қарым-қатынастың аясы кеңейіп келе жатқанын атап өтті. Сондай-ақ бірлескен күш-жігердің арқасында екіжақты ынтымақтастық

қос халықтың игілігі жолында дами беретініне сенім білдірді.

Қасым-Жомарт Тоқаев Байрам Бегайдың аса жауапты қызметіне толағай табыс, ал албан халқына құт-береке тіледі.

Ауылдың даму бағдары – мемлекеттің стратегиялық міндеті

Кеше Астанада Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың қатысуымен ауыл әкімдерінің диалог-платформасы өтті. Айтулы жиында Мемлекет басшысы ауылды өркендету, ауыл әкімдері институтын одан әрі жетілдіру міндеттерін айқындады, сондай-ақ еліміздің саяси және әлеуметтік-экономикалық дамуының маңызды мәселелеріне кеңінен тоқталды.

Гүлнар ЖОЛЖАН,
Жасұлан СЕЙІЛХАН,
«Egemen Qazaqstan»

2 334 ауыл әкімі сайланды

Мемлекет басшысы сөзінің басында бұл жиынның мән-маңызы айрықша екенін осы жерге, еліміздегі барлық деңгейдегі атқарушы билік өкілдері арнайы шақырылғанын атап өтті. Мұнда ауыл әкімдерінің басым көпшілігі, яғни 80 пайызы жиналды. Жалпы, ауыл әкімдері осындай ауқымды құраммен алғаш рет бас қосып отыр.

– Шын мәнінде, тақырып – өте өзекті. Ауылдың жағдайы – еліміз үшін стратегиялық маңызы бар мәселе. Себебі халқмыздың тамыры – ауылда. Ауылдарымыз мықты болса, еліміз де берекелі болмақ. Сондықтан ауыл әкімдеріне қойылатын талап та, оларға жүктелетін міндет те әрдайым ерекше. Әкім – ең алдымен, халықпен тікелей жұмыс істейтін мемлекеттік қызметші. Бұл – өте жауапты жұмыс. Ауыл әкімі ауылдың болмысын, ауылдағы ағайынның өмірін жете түсінетін нағыз іскер маман болуы керек. Осында бірнеше әкімнің сөзін тыңдадық. Айтылған ой-пікірлерді және ұсыныстарды мұқият зерделеп, жұмыс барысында міндетті түрде ескеру қажет, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Осы орайда Президент 2019 жылдан бері елімізде ауқымды саяси реформалар жүргізіліп жатқанын, Қазақстан жаңа тұрпатты ел болу үшін тарихи бетбұрыс жасағанын еске салды.

– Ең алдымен, елдегі түбегейлі өзгерістердің құқықтық негізін қалыптастырдық. Саяси үдерістерді

жаңғыртуға арналған 20-ға жуық заң қабылданды. Жалпыхалықтық референдум арқылы Ата заңымызға түзетулер енгізілді. Парламенттің құзыреті кеңейді, атқарушы биліктің жауапкершілігі күшейді. Саяси партиялардың рөлі артып, жұмысы жандана түсті. Сондай-ақ партияларды тіркеу талаптары едәуір жеңілдеді. Нәтижесінде, Мәжілістегі саяси партиялардың саны көбейді. Билік жүйесінде жаңа институттар пайда болды. Конституциялық Сот құрылды. Адам құқықтары жөніндегі уәкілге конституциялық мәртебе берілді. Кассациялық сот жүйесі жұмыс істей бастады. Осылайша, біз еліміздің саяси өмірінде бұрын-соңды болмаған бірегей өзгерістерді жүзеге асыра бастадық. Қазақстан бұл саяси кеңістікте дәл осындай кең ауқымды реформаларды қолға алған бірден-бір ел деп сеніммен айтуға болады. Соның арқасында азаматтарымыз мемлекеттік маңызы бар шешімдер қабылдауға белсене атсалыса бастады. 2020 жылы халыққа Жолдауымда ауыл әкімдерін тікелей сайлау туралы бастама көтергенімді білесіздер. Бұл мемлекетті басқару ісін түбегейлі жаңғырту жолындағы аса маңызды қадам болды. Себебі жергілікті әкімдер бүкіл билік жүйесінің тірегі саналады. Сондықтан біз орынсыз асығыстыққа жол берген жоқпыз, ауыл әкімдерін сайлау жұмысын 5 жылдың

ішінде біртіндеп жүзеге асырдық. Бүкіл еліміз бойынша 2 334 ауыл әкімі сайланды. Олардың орташа жасы – 43 жас. Жаңадан сайланған әкімдердің үштен бірі – бұрын мемлекеттік қызметте болмаған азаматтар. Ауылдағы сайлау саяси партиялардың аймақтардағы жұмысына тың серпін берді. Олар өз үміткерлерін ұсынып, сайлауға белсене араласты. Саяси ұйымдардың 1 500-ден аса өкілі әкім болып сайланды. Жаңа басшылардың қатарында алты партияның мүшелері бар. Ал 700-ден аса азамат өзін-өзі ұсынып, сайлауда жеңіске жетті. Сайланған әкімдер жұмысқа кірісіп кетті, жалпы нәтиже жаман емес деуге болады. Ең бастысы, олар жергілікті жұрттың мұң-мұқтажын, шешімін таппай жатқан түйткілдерді жақсы біледі, – деді Мемлекет басшысы.

Қасым-Жомарт Тоқаевтың айтуынша, ауыл-аймақтың дамуына бөлінген бюджет қаражаты да тиімді игеріле бастады. Ауылдардың кірісі көбейді, мемлекет тарапынан берілетін қаржыға, яғни дотацияға тәуелділік азайып келеді. Жақында жүргізілген сауалнамаға сәйкес ауыл тұрғындарының 84 пайызы өз әкімдеріне сенетіні анықталды. Бұл – өте жақсы көрсеткіш. Сондықтан ауыл әкімдерін сайлау үдерісі алдағы уақытта да жалғасын табады.

2,3>

FIDE-мен ынтымақтастық нығаяды

Суреттер түсірушісі – А. ЛУКСИМОВ, Е. ИКИЕВ

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Халықаралық шахмат федерациясының (FIDE) президенті Аркадий Дворковичті қабылдады.

Кездесуде Мемлекет басшысы Ұйымның Қазақстан шахмат федерациясына, жаттықтырушылар мен жас спортшыларға көрсеткен қолдауын жоғары бағалады.

Президент елімізде шахмат спорт түрі ғана емес, зияткерлік мәдениеттің, тәрбие мен білімнің маңызды бөлігі саналатынын атап өтті.

Мемлекет басшысы балалар мен жастар арасында шахматқа қызығушылықтың артып келе

жатқанына назар аударды. Президенттің айтуынша, білім беру жүйесінде шахмат инфрақұрылымын дамытуға және ілгерілетуге баса мән беріліп отыр.

Әңгімелесу барысында ұлттық федерацияның ұйыммен жан-жақты ынтымақтастықты одан әрі кеңейту, соның ішінде ірі халықаралық жарыстар өткізу мен бірлескен жобаларды іске асыру мәселелері пысықталды.

Аркадий Дворкович Қазақстанда қабылданған шахматты

дамытуға арналған кешенді жоспардың маңызы туралы айтты. Аталған құжат мемлекет, бизнес және ұлттық федерацияның бірлесіп жұмыс істеуіне жол ашады. Сондай-ақ былтыр қазақстандық шахматшылар FIDE аясында өткен барлық жарыстан ең көп медаль жинағанына назар аударды.

Қасым-Жомарт Тоқаев Халықаралық шахмат федерациясының президенті Аркадий Дворковичті Қазақстандағы шахматты өркендетуге қосқан үлесі үшін II дәрежелі «Достық» орденімен марапаттады.

Сонымен қатар Мемлекет басшысы әлем біріншіліктерінде

топ жарған жас шахматшылармен кездесті. Кездесуге 8 жасқа дейінгі санатта әлем чемпиондары атанған Әдинүр Әділбек пен Алиша Бисалиева, 12 жасқа дейінгі санатта әлем чемпионы болған Данис Қуандықұлы, 14 жасқа дейінгі санатта әлем біріншілігінде жеңіс тұғырынан көрінген Марк Смирнов, 16 жасқа дейінгі санат бойынша әлем чемпионатында алтыннан алқа таққан Эдгар Мамедов, 16 жасқа дейінгі шахматшылар арасында әлем біріншілігінің күміс жүлдесіне қол жеткізген Сауат Нұрғалиев қатысты.

Мемлекет басшысының айтуынша, жас спортшылардың жетістіктері халықаралық аренада еліміздің мерейін үстем етеді әрі елімізде шахматтың келешегі зор екенін көрсетеді. Президент чемпиондардың биік мақсаттарға ұмтылуы қажеттігін жеткізіп, оларға жарқын жеңістер тіледі.

– Шахмат деген үлкен өнер. Сондықтан шахматпен күнделікті, мұқият, арнайы кітаптарды оқи отырып айналысу қажет. Бүгін Халықаралық шахмат федерациясының президенті Аркадий Дворковичпен кездесіп отырсыздар. Бұл – сіздердің бақытты сәттеріңіздің бірі, – деді Мемлекет басшысы.

К е з д е с у с о ң ы н д а Қасым-Жомарт Тоқаев шахмат тақтасына естелік жазба қалдырды.

РЕСМИ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЗАҢЫ Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына қатысушы мемлекеттерде радиоактивті материалдарды трансшекаралық тасымалдау туралы келісімді ратификациялау туралы

2020 жылғы 6 қарашада жасалған Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына қатысушы мемлекеттерде радиоактивті материалдарды трансшекаралық тасымалдау туралы келісім ратификациялансын.

Қазақстан Республикасының Президенті
Қ.ТОҚАЕВ

Астана, Ақорда, 2025 жылғы 28 қараша
№ 235-VIII ҚРЗ

ТАБИҒАТ ТЕРЕЗЕСІ

Бұқтырма бойы иен орман

Ертісті бойлай Төр Алтайға қарай ұшып барамыз. Орман мен жануарларға қорған болып жүрген инспекторларға ілесіп шыққан бетіміз. Күз басталғаннан бері олар әуе рейдін күшейткен. Заң қатал болса да, аң аулап, орман отаған қаскөйлер қолдарын тартар емес. Әсіресе бейберекет балық аулайтындар көп. Етектей жайылған Ертістен көтерілген тұман күнді көлегейлен, маңайды тұмшалап тұр. Бұған таңтамаша болып отырғанымыз бергі жағы екен. Сонау түкпірден бастау алған Бұқтырманы өрлей тау арасына енгенде, тікұшақ терезесінен тіпті көз ала алмай қалдық.

Мерей ҚАЙНАРҰЛЫ,
«Egemen Qazaqstan»

Табиғат жанашырлары орманды, далалы жердегі қыбыр еткен тіршілікті қалт жібермейді. Біз болсақ, қай тұстан ұшып бара жатқанымызды қалта телефондағы картаға қарап, бағдарлап отырымыз. Қар басқандала, асқаршың меніреу орман... Бәрін-бәрін артқа тастап ұшып келеміз. Алтай ауданына тиесілі орманшылықтың аумағын

алты айнала ұштық. Табиғаттың көркемдігі Катонқарағай мен Риддерде ғана деп жүрсек, бізге беймәлім мынау тұтасқан таулар Алтай ауданы аумағында жатқан көрінеді. Аң жортып, құс қонған кейбір тау қойнауларынан қос-қос қабат үйлер қарауытады. Қаланың қарбаласынан тынығатын дөкейлердің үйі болса керек деп топшыладық та қойдық іштей.

Ауылдың даму бағдары – мемлекеттің

1 <

– Ал аудан әкімдерін сайлауға қатысты әртүрлі көзқарас бар. Бірқатар қоғам қайраткері мен белсенді азаматтар «аудан әкімдерін сайлау қажет пе, жоқ па» деген мәселені қайта қарауды ұсынуда. Бұл мәселені Ерлан Саиров, Альберт Рау, Мархабат Жайымбетов бастаған депутаттар да көтерді. Олар елде сайлау тым көбейіп бара жатқанын, жұрт саяси науқандардан мезі бола бастағанын айтуда. Бұл пікірді ауыл және аудан тұрғындары да қолдап жатыр. Сайлау науқандары жергілікті жерде жүргізуге тиіс нақты жұмыстарға кедергі келтіруі мүмкін деген пайымдар да бар. Бұл пікірлерді ескерген жөн. Осыған дейін аудан әкімдерін сайлау тәсілі арқылы 52 әкім сайланды. Енді олардың қалай жұмыс істейтінін қарап көру қажет. Аудан әкімін сайлаудың тиімді-тиімсіз тұстарын мұқият саралау керек. Мәселе – аудан әкімдерінің сайлауын міндетті түрде өткізу емес, басты мақсат: біз оң нәтижелерге қол жеткізуіміз керек. Үкімет және Парламент депутаттары бірлесіп, осы мәселені жан-жақты қарап, әділетті, дұрыс шешім қабылдауы қажет. Ең бастысы, әрбір реформа салмақты көзқараспен, байыппен жасалуы керек, – деді Президент.

Сонымен қатар Мемлекет басшысы елдегі өзгерістердің арқасында мемлекеттік қызметке мүдде жана адамдар келіп жатқанын алға тартты. Осы орайда Президенттік жастар кадрлық резервін ерекше атап өткен жөн. Резервке қосылуда өтініш берген 30 мыңға жуық үміткердің ішінен 450 адам іріктеліп алынды. Олардың 72 пайызы басшылық қызметке тағайындалды. Кадрлар құрамын жаңарту үдерісі биліктің бүкіл тармағында және барлық деңгейде жүргізіліп жатыр. Бұл – уақыт талабы. Бірақ осындай жауапты жұмыста саяси науқаншылдыққа жол бермеу керек. Ең алдымен, тиімді ұсыныс айтып, пайдалы бастамалар көтеретін, бағыл шешім қабылдай алатын азаматтарды, яғни кәсіби тұрғыдан білікті мамандарды мемлекеттік қызметке көптеп тарту қажет.

Білікті әкім сайлаушылар сенімін ақтайды

– Ауыл – төл өркениетіміздің алтын қазығы. Ауылды өркендету – баршаға ортақ парыз. Мемлекет бұл мәселеге ерекше жауапкершілікпен қарайды. Өздеріңіз білесіздер, 2022 жылы халыққа ұсынған сайлау алдындағы бағдарламада ауыл мәселесіне айрықша назар аудардым. Алғашқы Жарлығым да ауылды дамытуға арналды. Соған сәйкес Қазақстан Республикасының ауылдық аумақтарын дамытудың 2023–2027 жылдарға арналған тұжырымдамасы

әзірленді. Қазіргі таңда осы құжатқа сай нақты жұмыс атқарылып жатыр. Жуырда ғана Ауыл еңбеккерлерінің екінші форумын өткізіп, осы саладағы өзекті мәселелерді қарадық. Ал бүгін ауыл-аймақтардың даму бағдарын айқындаймыз. Бұл – мемлекеттің алдында тұрған стратегиялық міндеттің бірі.

Кейінгі жылдары ауыл тұрғындарының тұрмыс сапасын арттыру үшін тиісті жұмыс жүргізіліп жатыр. 2022 жылы халықтың табысын арттыруға арналған кешенді жоспар қабылданды. Биыл Үкімет алдағы 5 жылға арналған Өңірлерді дамыту тұжырымдамасын бекітті. Ауылға қомақты инвестиция тартылды. 2021 жылдан бері ауыл халқына алғашқы медициналық-санитарлық көмек көрсететін 864 нысан салынды. Сондай-ақ 388 жана мектеп ашылды. Былтыр 2 мыңға жуық ауыл мектебіне сапалы интернет берілді.

Жыл өткен сайын ауылдың әлеуеті артып келеді. Өзін-өзі қамтамасыз ету деңгейі жоғары ауылдардың саны көбейе түсті. Ауыл шаруашылығының жалпы өнімі алты жылда 1,5 еседен астам өсіп, 8,3 трлн теңгеге жетті. Биыл ауылдағы шаруаларға 1 трлн теңге көлемінде қолдау көрсеттік. Дәл осындай мемлекеттік қолдау көрсеткен елдер көп емес, тіпті, бұл көптеген ел қол жеткізе алмайтын қаржылай көмек деуге болады. Алайда алдымызда биік мақсаттар тұр: біз ауылдағы жағдайды жақсартып, жұмысты күшейтуіміз керек. Сондықтан алдымен ауылды дамытуға қатысты жұмыстың негізгі бағыттарына тоқталып өтейін, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Мемлекет басшысы, **біріншіден**, ауыл әкімдері міндетті түрде білікті маман болуға тиіс екенін мәлімдеді. Оның айтуынша, қазіргі ауыл әкімдерінің 60 пайызға жуығы осы қызметке алғаш рет сайланды. Бұл – жергілікті билік құрамы біршама жаңарды деген сөз. Алайда сайлауда жеңіске жету – алдағы үлкен жұмыстың басы ғана.

– «Әкім болдым, толдым» деп отыруға болмайтыны түсінікті. Әкімдер өздерінің мықты басшы екенін іс жүзінде дәлелдеуі керек. «Басшының бағы – ел-жұрттың қамы» деп бекер айтылмаған. Нағыз елге сыйлы әкім болу үшін ауылдың ахуалын жақсы білу де аздық етеді. Халықтың сенімін ақтап, елдің береке-бірлігін нығайту үшін жұмыс істеу керек. Әкім мемлекеттік деңгейде жасалып жатқан өзгерістерді жергілікті жерде жүзеге асыруға қабілетті болуы қажет. Кәсіби тұрғыдан білікті әрі еңбекқор әкім сайлаушылардың сенімін ақтай алады. Сондықтан ауыл әкімдерінің басқару ісіндегі шеберлігін арттыру өте маңызды. Әкімдердің арасында бұрын билік жүйесінде жұмыс істемеген азаматтар бар екенін айттық. Олардың тәжірибесі аз екені түсінікті. Осы бағытта «Аманат» партиясының бастамасымен «Әкімдер мектебі» жобасы қолға алынды. Әрине, мұндай

курстар жоғары білімнің орнын баса алмайды. Сондықтан университеттерде оқытылатын «Мемлекеттік және жергілікті басқару» бағдарламасын талапқа сай өзгерту керек. Ауыл-аймақтарды басқару, көшбасшылық қабілетті дамыту мәселесі назардан тыс қалған. Ал бұл жұмыспен ең алдымен Мемлекеттік қызмет істері агенттігі шұғылдануы керек. Құзырлы министрлікпен бірлесіп, ауыл әкімдерін даярлауға белсенді түрде кірісу қажет, – деді Президент.

Қасым-Жомарт Тоқаев тоқталған **екінші бағыт** – ауыл әкімдерінің өкілеттіктерін күшейту.

– Бірақ мұны халыққа пайдасы тиетіндей мұқият ойластырып іске асырған жөн. Кейінгі жылдары жергілікті билік органдары кезек-кезеңімен қосымша өкілеттікке ие болып, олардың дербестігі арта түсті. Бұл – менің нақты ұстанымым. Өйткені ауыл әкімдері елдегі ағайынның тұрмыс-тіршілігіне қатысты түйткілдерді шешумен айналысады. Қазір Мәжіліс «Жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы» заңға енгізілетін түзетулерді қарастырып жатыр. Аталған нормалар әкімдерге көпше саудасына мониторинг жүргізуге, қоғамдық аумақтарды абаттандыруға, арнаулы техникалар сатып алуға қатысты өкілеттіктер беруді көздейді. Дегенмен заңнаманың екішүпті тұстары да бар. Мәселен, әкімдерге жергілікті деңгейдегі басқару органдарының жұмысына оң ықпал етуге нақты мүмкіндік берілмейді. Бүгін әкім Ирина Шишкина ауыл әкімдерінің мемлекеттік дерек қорына қолы жетпей отырғанын айтты. Бұл мәселені шешу қажет. Міне, осындай кемшіліктердің салдарынан әкімдер тұрғындардың талап-тілегін орындай алмайды. Атшығын айтқанда, кейбір жағдайда дәрменсіз күйге түседі. Оған жол беруге болмайды. Жергілікті мемлекеттік басқарудың түрлі деңгейлері арасындағы жауапкершілік шегі анықталмаған. Бұл өңірлердегі жағдайға кері әсер етеді. Ауыл әкімдерінің өкілеттіктері айқын болуы керек деп санаймын. Заңнамалық түзетулерді талқылаған кезде депутаттарға осы жайттарды ескеруді ұсынамын. Сондай-ақ осы жиында ауылдық округ әкімдері көтерген ұсыныстарды да ескерген жөн.

Бүгін сөз алғандар ауыл әкімдеріне функционалдық міндетіне кірмейтін қызметтерді қоса атқару жүктелгені жөнінде айтты. Шын мәнінде, ауыл әкімдері құқық қорғау органдарының құзыретіне жататын міндеттерді неге атқаруға тиіс?! Үкімет Мемлекеттік қызмет істері агенттігімен бірлесіп, аудан және ауыл әкімдерінің құзыретіне жатпайтын, қайталанатын және жетіспейтін өкілеттіктерін анықтау мақсатында жағдайға егжей-тегжейлі талдау жүргізуге тиіс. Бір ай ішінде

оларды түзету, жою немесе жергілікті мемлекеттік басқару сатылары арасында қайта бөлу туралы ұсыныс енгізуді тапсырамын.

Мемлекеттік қызмет жүйесіндегі ауыл әкімдерінің мәртебесі туралы мәселені айналып өте алмаймыз. Бұл – өте өзекті дүние. Аталған ұсыныс бұған дейін де бірнеше рет көтерілгенін, тіпті, Президент Әкімшілігіне тиісті өтініштер түскенін жақсы білемін. Мемлекеттік қызметшілердің санаттарын нақты белгілеу керек. Үкімет Парламентпен, Мемлекеттік қызмет істері агенттігімен осы мәселелерді жан-жақты қарастырып, бір ай ішінде өздерінің ұсыныс-пікірлерін беруге тиіс. Содан соң шешім қабылданады.

Ауыл әкімдіктерінің қызметкерлерін қолдауға ерекше көңіл бөлген жөн. Әкімдіктерде, әсіресе, ауыл әкімдіктерінде бұрын жұмыс істеген немесе қазір де еңбек етіп жүрген азаматтар мұны мемлекеттік қызметшінің нағыз өмір мектебі деп бекер айтпайды. Бұл баршаға түсінікті. Өйткені әкімдік қызметкерлері билік пен бұқара арасында сенімді әрі сындарлы диалог жүргізуді меңгеріп, нағыз басқару машығын жетілдіреді. Сол себепті ауыл әкімдіктері қызметкерлерінің жұмыс істеуіне, олардың кәсіби тұрғыдан өсуіне жағдай жасау маңызды деп санаймын, – деді Мемлекет басшысы.

Президент екпін салған **үшінші бағыт** – әкімдердің өкілеттігімен қатар жауапкершілігінің де күшеюі. Оның айтуынша, «Жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы» заңда әкімнің сайлаушылар алдындағы жауапкершілігін нақтылайтын норма жоқ. Бұл – дұрыс емес. Әкімдер тұрғындарға сайлау алдындағы бағдарламасының орындалуы туралы жиі есеп беріп тұруға тиіс. Мұны заңмен бекіту керек. Уәдесін орындамайтын, міндетін дұрыс атқармайтын ауыл басшысын қызметінен босату тетіктері қарастырылуы қажет. Ондай әкімдер халықтың талабымен немесе саяси партиялардың ұсынысымен жұмыстан шығарылуға тиіс. Сонда әкім болуға үміткерлер де елге экономикалық негізі жоқ құрғақ уәде бере алмайды. Мұндай жалаң сөздер, яғни популистік әрекеттер халықтың ауыл әкімдеріне, тіпті тұтас сайлау институтына деген сенімін азайтуы мүмкін. Үкімет әкімдердің сайлау алдындағы бағдарламасының экономикалық бөлігіне қойылатын талаптарды айқындауы керек. Сапалы дайындалған бағдарламаны аймақтың даму жоспарымен үйлестіруге болады. Жалпы, осындай шаралар әкімдердің есептілігін күшейтеді. Сондай-ақ өз үміткерлерін ұсынған партиялардың жауапкершілігін арттырады.

– Мемлекет басшысы ретінде менің «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» тұжырымдамасына айрықша мән беретінімді білесіздер. Елімізде азаматтардың өтінішін қарауға қатысты

ауқымды жұмыс жүргізіліп жатыр. Қазір ауыл әкімі бірыңғай ақпараттық жүйе арқылы тұрғындардың мәселелерін еш қиындықсыз сараптай алады. Өтініш жолдаған әрбір адамның сауалына нақты жауап берілуге тиіс. Әдетте, мұндай хаттардың көбі аймақтағы инфрақұрылым, соның ішінде жол, аула және балалар алаңы туралы болады. Бұл – жергілікті жерде шешімін табуға тиіс негізгі мәселелер. Бірақ әкімдіктер көп жағдайда мұндай өтініштерге атүсті қарайды. Амалы таусылған жұрт орталыққа, тіпті, Президент Әкімшілігіне шағымдануға мәжбүр. Азаматтардың өз әкіміне деген сенім деңгейін осындай хаттардың санынан байқауға болады. Жыл өткен сайын халықтың талап-тілегі артып келеді. Бұл – бүкіл әлемге ортақ үрдіс. Әкімдер халыққа құрметпен, шыдамдылықпен, түсіністікпен қарап, азаматтармен ашық әңгіме жүргізуге тиіс. Олар барлық мәселені мүмкіндігінше өз деңгейінде шұғыл және сапалы шешуі қажет. Бірақ бұл міндетті атқару үшін жергілікті әкімдердің қолында тиісті құзыреті болуы керек. Атқарылып жатқан жұмыстың мән-жайын үнемі жұртқа түсіндіріп отырған жөн. «Сын түзелмей, мін түзелмейді» деген. Әрине, айтылған ұсыныс-пікірге назар аудару керек. Бірақ әркімнің, әсіресе, іс-әрекеті ерсі, ниеті теріс, тіпті, арандатушы адамдардың ығына жығылмай, жетегінде кетпей, ақылға қонымды ұсынысты ғана қабылдау қажет. Негізі, бұл – барлық деңгейдегі әкімдерге ортақ ұстаным. Тұрғындарға ортақ іске жұмылдырып, алға бастай білетін әкімді нағыз әкім деуге болады. Мен жақын-да «Қазақстан Республикасы ішкі саясатының негізгі қағидаттарын, құндылықтарын мен бағыттарын бекіту туралы» Жарлыққа қол қойдым. Бұл – әрбір мемлекеттік қызметшінің, әсіресе әкімдердің жұмысына бағдар беретін өте маңызды құжат, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Кәсіпкерлікті өркендетуге баса мән беру керек

Мемлекет басшысы, **төртіншіден**, төртінші деңгейлі бюджеттің дербестігін арттыру керектігіне тоқталды. Оның айтуынша, әкімдердің өкілеттігін қайта қарау мен жауапкершілігін күшейту экономикалық ресурстарды рационалды бөлумен қатар сауатты жүргізуге тиіс. Әйтпесе аталған бағыттағы реформалар ойдағыдай нәтиже бермейді. Ауылдық округтердің өзін-өзі қамту деңгейін арттыру мақсатында бюджеттің төртінші буынына салық пен төлемдердің 25 түрі берілді. Жаңа Бюджет кодексі аясында бұл тізбекке кең таралған пайдалы қазбаларды өндіру салығы да қосылды. Төртінші деңгейлі бюджет енгізілгеннен бері (2018 жыл) ауылдық округтердегі түсім төрт есе ұлғайып, 130 млрд теңгеден асты. Оң өзгеріс байқалады. Алайда ауылдық округтер аудан мен облыстың

стратегиялық міндеті

қаржылай қолдауынсыз әлеуметтік-экономикалық мәселелерді әлі де шеше алмайды. Оған қоса кейбір өңірлерде жергілікті бюджетте халықтың саны мен ауылдық округтердің экономикалық құрылымына байланысты алшақтық бар.

– Біз тұрақты салық түсімінің басым бөлігін жергілікті жерлерге, ең бастысы, аудандық деңгейге бердік. Бұл – өте дұрыс. Десек те жергілікті өзін-өзі басқару бюджетіне қолдауды күшейту қажеттілігі туындап отыр. Өйткені қазір оған тиісінше қаражат бөлінбеген. Ақиқатында, кей кәсіпорындар ауылдық округтерде пайда табады, жергілікті тұрғындардың еңбегін қолданады, бірақ салықты өздері тіркелген аудан немесе қала бюджетіне төлейді. Сондықтан Үкімет бұл қағидатқа теңгерімді тәсіл қолдану мүмкіндігін қарастырып дұрыс болар еді. Қанша дегенмен жергілікті жерлерге де қандай да бір кіріс түсуі қажет қой. Яғни «салықты жұмыс істейтін және табыс табатын жерде төле» қағидатын іске асырған жөн. Үкіметке берілген тапсырма түсінікті: кем дегенде кірістің бір бөлігі жергілікті жерде қалуға тиіс. Заңды тұлғалардың мүлік және жеке табыс салығының белгілі бір бөлігі аудандардың қосымша трансферттері арқылы төртінші деңгейлі бюджетке аударылғаны жөн. Мұның бәрін Үкімет өңірлер арасындағы алшақтықты реттеуді көздейтін Аймақтық стандарттар жүйесімен ұштастыру қажет. Бірқатар өңір тұрғындары үшін экологиялық айыппұлдарды толық төлеу – аса өзекті мәселе. Өндіріс орындары экологияға шектен тыс зиян келтіретін елді мекендер тұрғындары мұндай төлемдердің бір бөлігі жергілікті бюджетке түскенін қалайды. Олар бұған толық құқылы. Байқалған теңсіздікті реттеп, мемлекеттік саясаттың ашықтығын, тиімділігі мен әділдігін қамтамасыз ету үшін біз салық-бюджет үдерістерін жүйелі түрде жетілдіре береміз. Бұл – Үкімет жұмысының маңызды бағыты. Үкімет өңірдегі бюджет деңгейлері арасында қазынадан қаржы алуға лимит қою мәселесін қарастыру керек. Ауылдық округтер әкімдері өздерінің кеңейтілген өкілеттіктерін толық іске асырып, салық түсімдерін ұлғайту мақсатында қолданыстағы ақпараттық платформалармен жұмыс істей білуі қажет, – деді Президент.

Қасым-Жомарт Тоқаев атап өткендей, Цифрлық Қазақстанды ауылдар мен ауылдық округтерсіз құру мүмкін емес. Жасанды интеллект пен жаппай цифрландыру дәуірінде бұл іске ауыл әкімдері де белсенді түрде атсалысқаны жөн. Елді мекендерді цифрландыру ауыл мен қала тұрғындарының тұрмыс сапасын айтарлықтай теңестіреді. Сондықтан Үкімет бұл бағыттағы жұмысты басты басымдықтардың бірі ретінде

қарастыру қажет. Жергілікті жерлерден алынған нақты әрі жедел ақпарат орталықта тиімді шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді. Сондай-ақ экономикалық деректер негізін қалап, ресурстарды әділ бөлуге ықпал етеді. Алдағы үш жылда Қазақстанды толықтай цифрлық елге айналдыру – жаңа даму кезеңіндегі басты міндеттердің бірі. Болашақта еліміздің әлемде алатын орны осыған тікелей байланысты. Сондықтан мұны тіршілік үшін талас десек, артық айтқандық емес.

– Осы аптада Президент Дональд Трамп АҚШ-тың технология саласындағы жаһандық үстемдігін қамтамасыз етуге арналған стратегиялық бастамасын жариялады. Ол үшін жасанды интеллектінің бірінғай платформасы құрылады. Бұл ғылыми зертханаларды, дата орталықтарды, цифрлық модельдерді және суперкомпьютер желісін біріктіретін ұлттық ақыл-ой алаңы болмақ. Аталған жүйе барлық аса маңызды бағыт бойынша жаңа технологиялар мен материалдарды әзірлеуге тың серпін береді. Ол жартылай өткізгіштерден бастап роботтық техникаға дейінгі, ядролық энергетикадан бастап биомедицинаға дейінгі салаларды түгел қамтиды. Бұл арада зерттеу жобасы жайында емес, АҚШ-ты осы салада әлемдік көшбасшыға айналдыратын толыққанды платформа жөнінде әңгіме болып отыр. Мұны іске асыру үшін бір жылға жетер-жетпес мерзім беріліп отыр. Сол себепті бізге де шара қолдану керек. Әлбетте, Қазақстан жаһандық ауқымдағы көшбасшылыққа таласпайды. Бірақ өркениет көшінен қалмай, технологиялық жаңғыруды жылдамдату қажет. Ойлану-толғауып жүруге уақыт аз, – деді Мемлекет басшысы.

Бұдан соң Президент **бесінші басымдық** ретінде ауылдағы кәсіпкерлікті өркендетуге мән беру керек екенін атап өтті. Бір ретте ол алдымен ауыл шаруашылығы кооперативтерін дамытуымыз қажет екенін алға тартты. Осы бағытта біршама жұмыс атқарылды. Оның пайдалы екені де көпшілікке белгілі. Алайда бірлескен шаруашылықтар әзірге ауыл экономикасының тірегі бола алмай тұр. Көбіне мұндай кооперативтерді бірнеше адам ғана құратыны жасырын емес. Олар жеке шаруашылық иелері және өнім өңдеушілер арасында делдал болып жүреді. Соған қарамастан мемлекеттен жеңілдіктер алады. Рас, мұндай теріс әрекеттерге тыйым салынбаған. Бірақ бұл ауыл халқының әлауқатын арттыруға кедергі келтіреді. Бірлестік (кооператив) құру бүкіл ел бойынша жүргізілуі керек. Сонда ғана ауылдағы ағайын бұл жұмыстың иілігін көреді. Жеке шаруалар біріге алмаса, мемлекеттің ауыл шаруашылығын дамыту жолындағы бар еңбегі зая кетеді. Сондықтан бұл жұмысты белсенді түрде қолға алу қажет. «Ауыл аманаты»

жобасы өз кәсібін дамытқысы келетін ауыл тұрғындарына мол мүмкіндік беруде. Жоба аясында екі жылдың ішінде 20 мыңға жуық жұмыс орны ашылды. 2029 жылға дейін осы бағдарламаға 600 млрд теңгеге жуық қаражат бөлінеді.

– Ауылды дамыту үшін әлеуметтік-кәсіпкерлік корпорацияларының әлеуетін кеңінен пайдаланған жөн. Қазір бұл корпорациялардың ауыл экономикасына еш көмегі тимей тұр. Мен Жолдауымда әлеуметтік-кәсіпкерлік корпорацияларды толыққанды даму институтына айналдыру туралы тапсырма бердім. Үкімет және Президент Әкімшілігі бұл жұмыспен айналысып жатыр. Нақты нәтиже күтемін. Осы корпорациялардың және «Ауыл – ел бесігі» бағдарламасының ресурстарын ауыл бизнесіне қажетті инфрақұрылымды жетілдіру үшін жұмсаған абзал. Көптеген аймақта мал бордақылайтын және мал соятын орындар тапшы. Сондай-ақ ауыл шаруашылығы өнімін өндіру, сақтау, тасымалдау, өткізу ісімен айналысатын және ауыл шаруашылығы техникасы мен жабдықтарын жөндеп, қызмет көрсететін сервистік дайындау орталықтары жетіспейді. Ал оңтүстік өңірде суару арналары мен ирригация жүйелеріне қатысты мәселе – өте өзекті. Тиісті инфрақұрылым болса, әкімдердің жергілікті бизнесті қолдауға және инвестор тартуға мүмкіндігі артады. Бұл бағытта ауқымды жұмыс жүргізу үшін Аймақтық стандарттар жүйесіне өзгерту енгізу қажет. Жалпы, Үкімет ауыл экономикасын жандандыру үшін нақты ұсыныстар әзірлеуі керек, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Парламенттік реформа аясындағы маңызды қадам

Жиын барысында Мемлекет басшысы биылғы Жолдауында көтерген бір палаталық Парламент құру туралы бастамасына тоқталып өтті.

– Бұл осыған дейінгі саяси өзгерістердің заңды жалғасы деуге болады. Біз «Күшті Президент – ықпалды Парламент – есеп беретін Үкімет» қағидатын орнықтыра түсеміз, яғни еліміз Президенттік Республика болып қала береді. Жаңа бастама қоғамда қызу талқыланып жатыр. Парламенттің құрылымына қатысты көптеген ұсыныс келіп түсуде. Мысалы, депутаттардың саны халық санына сәйкес, яғни пропорционалды болуға тиіс деген ойлар айтылуда. Мұндай ұстаныммен қарайтын болсақ, олардың саны 200 адамға жетеді. Қазір қос палатада 148 депутат бар. Парламенттік реформа – екі палатаны жай біріктіре салу деген сөз емес. Меніңше, депутат санын тым көбейтудің қажеті жоқ. Керісінше, онтайландыру керек, Парламенттің жұмысын жетілдіру қажет. Мысалы, бір палаталық жаңа Парламентте Президент квотасы болмайды. Барлық депутаттар бірдей тәртіппен сайлануы қажет. Бұл

– алдағы Парламенттік реформа аясында жасалатын аса маңызды қадам. Мұны жақсы ұғынып, жұртшылыққа кеңінен түсіндіру қажет, – деді Президент.

Осы орайда Қасым-Жомарт Тоқаев заң шығару органына білікті әрі тәжірибелі мамандар, яғни өз ісінің майталмандары келуге тиіс екенін баса айтты. Бір сөзбен айтқанда, біз нағыз кәсіби Парламентті жасақтауымыз керек. Жаңа комитеттер құру мәселесін қарастыру қажет.

– Цифрландыру, аймақтарды дамыту жұмысымен айналысатын комитеттер өз алдына бөлек болғаны жөн деп санаймын. Бұл мәселелерді арнайы жұмыс тобы мұқият зерделейді. Осы реформаға қатысты басқа да көптеген ұсыныс бар. Соның бәрін әбден пысықтап, кейін жариялаймыз. Менің де осы аса маңызды реформа бойынша ұсыныстарым бар. Жалпы, Конституциямызға енгізілетін түзету өте көп болуы мүмкін. Сондықтан референдум барысында халық жаңа Ата заңға дауыс береді деп айтсақ, қателеспейміз. Осындай күрделі, жауапты жағдайда елімізде тыныштық, тұрақтылық болуы керек. «Заң мен тәртіп» тұжырымдамасын бәріміз бір қоғам болып сақтауымыз керек. Құқық қорғау органдары өз кәсібилігін көрсетуі қажет. Арандатушыларға немесе «лас, көлеңкелі» саясатпен айналысқысы келетін адамдарға жол бермейміз, – деді Мемлекет басшысы.

Сөзінің соңына қарай Президент ауылға қатысты көптеген маңызды мәселе көтеріліп, нақты міндеттер айқындалғанын мәлімдеді.

– Алдымызда тұрған міндеттің бәрін сапалы әрі жүйелі орындасақ, мақсатымызға жетеміз. Ауыл өмір сүруге қолайлы, еңбек етуге жайлы болуға тиіс. Ауыл әкімі осы өте маңызды жұмыстың басы-қасында жүреді. Бүгін әкім Жанар Нұрмұратқызы «Таза Қазақстан» қозғалысы жөнінде өте өзекті мәселе көтерді. Оған алғыс айтамын. Мемлекеттік саясатты халыққа жеткізетін де, елдегі өзгерістердің, атқарылып жатқан ауқымды жұмыстың мән-маңызын жан-жақты түсіндіретін де – әкімдер. Мен сіздерге зор үміт арттамын. Әкімнің ең басты міндеті – тұрғындардың тұрмыс сапасын арттыру. Ауылдағы ағайынның әл-ауқаты жақсарса, ауылдарымыз да көркейеді деген сөз. Сіздер ауылды өркендету үшін табанды еңбек етесіздер деп сенемін. Ауыл халқы елімізді дамытуға зор үлес қосуда. Мен осы сәтті пайдаланып, барлық ауыл тұрғындарына зор алғыс айтамын. Мемлекет әрдайым ауылды қолдайды. Себебі ауыл – ұлтымыздың өзегі. Ауылды жаңа көзқараспен, озық оймен, жаңартылған тәсілдермен бірге дамытуымыз керек, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Президент бұл жиында ауыл әкімдерімен қатар, Үкімет мүшелері және облыс әкімдері отырғанын айта

келе, экономиканы сауықтыру үшін Ұлттық банкпен, Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігімен бірлесіп, Үкіметке нақты шаралар қабылдауды тапсырғанын қаперге салды.

– Осыған орай, өткен аптада үш жылға арналған Макроэкономикалық тұрақтандыру және халықтың әлауқатын арттыру жөніндегі бірлескен іс-қимыл бағдарламасы қабылданды. Құжатта көрсетілген шаралар сапалы әрі уақтылы орындалуы керек. Бұл жұмысқа облыс әкімдері белсене атсалысуға тиіс. Нақты ойластырылған ұсыныстарды Үкіметке енгізуге рұқсат беремін. Алдымызда тұрған басты мақсаттар: экономиканың тұрақты, сапалы өсімін қамтамасыз ету қажет; инфляцияны төмендетіп, халықтың табысын арттыру арқылы тұрмыс жағдайын жақсарту қажет; жеке секторды дамытып, өндірісті жандандыру керек; дайын өнім экспортын көбейту қажет.

Мемлекетіміздің алдында әлі де көптеген сынақ пайда болуы мүмкін. Қазір әлемдегі ахуал тұрақты емес, келешегі бұлыңғыр деуге болады. Кейбір елдердің егемендігі, жерінің тұтастығы әлі толық шешілмеген, тіпті бұл мәселе халықаралық даулардың өзекті тақырыбына айналды. Біріккен Ұлттар Ұйымының беделі әлсіреп кетті, жаһандық экономика да құбылмалы күйде. Сондықтан бәріміз бір ұлт болып, қырағылықты сақтауымыз керек, жас ұрпаққа қамқорлық көрсетіп, дұрыс тәрбие беруіміз қажет, ішкі даулардан аулақ болып, ынтымақ-бірлігімізді нығайтуымыз керек. Жалпы, бәрімізге ортақ аса маңызды міндет – ел мүддесіне тиімді қызмет ету. Қазақстанның егемендігі, дербестігі, тәуелсіздігі – бәрінен қымбат. Бұл – ұлтымыздың алдында тұрған ең биік мақсат. Мен ел Президенті ретінде бұл мақсатты орындау үшін барлық күш-жігерімді саламын, – деді Мемлекет басшысы.

Жиында Парламент Мәжілісінің төрағасы Ерлан Қошанов, Премьер-министрдің орынбасары Қанат Бозымбаев, Батыс Қазақстан облысы Қаратөбе ауданы Қосқол ауылдық округінің әкімі Әділет Мұсағали, Солтүстік Қазақстан облысы Қызылжар ауданы Вагулино ауылдық округінің әкімі Ирина Шишкина, Алматы облысы Талғар ауданы Нұра ауылдық округінің әкімі Ахмет Оразбаев, Жамбыл облысы Жуалы ауданы Қарасаз ауылдық округінің әкімі Жанар Нұрмұратқызы, Ақтөбе облысы Мәртөк ауданы Тәңірберген ауылдық округінің әкімі Медет Бекжанов, Қостанай облысы Қостанай ауданы Владимир ауылдық округінің әкімі Әлия Жүнісова, Алматы облысы Қарасай ауданы Райымбек ауылдық округінің әкімі Ержас Токтасынов, Абай облысы Көкпекті ауданы Шұғылбай ауылдық округінің әкімі Нұрлан Назарханов сөз сөйледі.

Ауылдың даму бағдары – мемлекеттің стратегиялық міндеті

13 <

Ауыл әкімдерінің мүмкіндігі кеңейеді

Мемлекет басшысының қатысуымен өткен Ауыл әкімдерінің диалог-платформасының алаңы арнайы панельдік отырыстармен жалғасты. 1 800-ден аса ауыл әкімін біріктірген платформада Үкімет мүшелері олардың сұрақтарына жауап берді. Әкімдердің басым бөлігі «Өңірлік саясат: халықтың табысын арттыру, ауыл әкімдерінің ролі мен міндеттері» тақырыбындағы сессияға ағылды. Өйткені мұнда халықты толғандырып отырған жол, ауызсу, ауыл шаруашылығындағы қордаланған мәселелердің түйінін шешуге атсалысатын Премьер-министрдің орынбасары Қанат Бозымбаев пен өзге де министрліктердің өкілдері келді.

Сессияны тізгіндеген Мәжіліс депутаты Нұртай Сабилянов микрофонды Ұлттық экономика вице-министрі Бауыржан Омарбековке ұсынды. Министрдің орынбасары сөзінде әрбір ауданның даму жоспары жасалатынын атап өтті. Бұған дейін мұндай жоспар облысқа ғана жасалатын. Аудандардың даму жоспарын өңірлік әкімдіктер мен мәслихаттар құрады. Оған әрбір ауылдық округке қатысты негізгі проблемалық мәселелер енгізіледі.

Сондай-ақ вице-министр ауыл әкімі мен оның аппаратының қосымша пайда болатын өкілеттіктеріне тоқталды. Ендігі жерде әкім көше саудасын қадағалап, қоғамдық орындардың сыртқы дизайнын ұйымдастыруға қатысады. Бұған қоса Б.Омарбеков әкімдердің қайта қарауды қажет ететін функцияларын айтып өтті. Оның айтуынша, ауыл әкіміне автомобиль жолдарын қорғау мен пайдалану ережелерін бұзғаны үшін әкімшілік айыппұл салу құқығы беріледі. Алайда дәлдемелерді қамтамасыз ету, есеп берумен байланысты бұл функцияларды жүзеге асыруда қиындықтар туындайтынын да ескертті вице-министр. Алдағы уақытта Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекске осы функцияны уәкілетті органға беруге өзгертулер енебек.

Б.Омарбековтің сөзінен соң ауыл әкімдері бірден сұрақ қоя бастады. Ауылдардың басты мәселесі – жол сапасы. БҚО Қаратөбе ауданы Сулықөл ауылдық округінің әкімі Асылханбек Бисембай ауылдың екі мәселесін алға тартты. Ол өткен жылы 4 сәуірде Президент Қаратөбе ауданына жұмыс сапарымен келіп, су астында қалған Қоржын ауылының тұрғындарымен кездесуінде Қалдығайты, Жақсыбай өзендеріне көпір салу мәселесі туралы Үкіметке тапсырма бергенін еске салды. Үкіметті мекеменің жобалық сметалық құжатына сай көпір тұрғызуға 5 млрд теңге қажет. Ауыл әкімі осы қаржыны бөлуге өтініш жасады. Сондай-ақ ол Қаратөбе – Жымпиты тасжолының Сулықөл ауылына дейінгі 27

шақырым жолын жөндеуге 6 млрд теңге қажет екенін жеткізді.

Премьер-министрдің орынбасары Қ.Бозымбаев көпірді жөндеуге мүмкіндік бар екенін жеткізді. Бұған қоса басқа облыстармен салыстырғанда ең нашар жолдар осы БҚО-да екенін айтқан вице-премьер республикалық бюджеттен облысқа біраз қаржы қарастырғанын айтты.

Сондай-ақ Павлодар облысы Екібастұз ауданы Екібастұз ауылдық округінің әкімі Жанат Ибраев: «Бүгінде аудан бойынша Екібастұз ауылы ғана жолсыз қалып отыр. Ұзындығы 53 шақырым жол қатынасқа жарамсыз. Әбден тозған. Облыс басшылығы хабардар. Алайда қаражаттың жоқтығынан кейінге шегеріліп отыр», деп ауыл тұрғындарының өтінішін жеткізді. Бұл мәселеге жауап қатқан Б.Омарбеков «Ауыл – ел бесігі» жобасы, Екібастұздағы моноқалалар, ірі агломерацияның айналасындағы қалалар деген бағдарламалардың республикалық бюджеттен қаржыландырылғанын айтып, мұндай аудандық маңызы бар жолдар облыстық деңгейдегі шығыстарға жататынын ескертті. Сондықтан бұл мәселе аудан, облыс басшылығымен жергілікті деңгейде шешілу қажет.

Ал Түркістан облысы Қазығұрт ауданы Қызылқия ауылының әкімі Біржан Мақсұтов шаруалардың басты мәселесін жеткізді. Дизель отыны бағасының тұрақсыздығы өнім өндіру көлемі мен азық-түлік қауіпсіздігіне теріс әсерін тигізіп отырғанын айтып, аталған отын бағасының шегін белгілеу немесе субсидия енгізуді сұрады. Мәселеге жауап берген Ауыл шаруашылығы вице-министрі Ермек Кенжеханұлы дизель отынының бағасы субсидияланбайтынын мәлімдеді. «Бұл отын біздегі мұнай өңдейтін зауыттардың тарапынан арзандатылған бағамен беріледі. Нарықтағы бағадан 15 пайыз төмен бағамен сатылады», деді ол.

Түркістан облысы Сайрам ауданы Жібек жолы ауылының әкімі Дархан Жиенбай маңызды мәселе көтерді. Ол жергілікті әкімдіктерді ғылыми зерттеу орталықтарымен бірлесе жұмыс істеуге шақырып, Үкіметтен осыған жағдай жасауды өтінді. Әкімнің өзі Оңтүстік Калифорнияда «Болашақ» бағдарламасымен білім алған. Калифорния қаласының әкімдігі өзінің қаласындағы күрделі мәселелерді шешуге ғалымдарды тартатынын айтып, ұсыныс жасады. Кез келген жағдайға ғылым араласа, мәселенің шешімі болары белгілі. Шетелдерде бұл салаға қаржыны аямай құяды. Есесіне ғалымдар аянып қалмай, тапсырыс берген жобаларын бүтешігісіне дейін дайындап береді. Жергілікті билік еш күмән келтірместен, анда-мында сандалтапстан тәжірибе жасап, жүзеге асырады. Көбіне әр өңірдің билігі – біздіңше, жергілікті әкімдік

аймақтағы мәселенің шешімін сол жердің ғалымдарына тапсырады. Ғылыми орталық ЖОО-да ашылған. Сондағы университеттердің қызметкерлері ғылымға енді араласа бастаған магистрант, докторанттарды тарта отырып, олардың идеясымен белгілі бір мәселені зерделеп, шешімін шығарып береді. Есесіне, жас ғалымдар тәжірибе жинақтап, ай сайын айлық алып отырады. Жобаны әкімдік қаржыландырады. «Болашақтың» тәмамдаған әкім шетелдің осы тәжірибені енгізуді сұрады.

Ауыл басшылары қаңғыған иттердің мәселесін де алға тартты. БҚО Орал қаласы Круглоозерный кентінің әкімі Аманбай Негметовтің осы мәселе туралы сұрағына Мәжіліс депутаты Н.Сабилянов жауап берді. «Бұл өзі өте үлкен мәселеге айналып отыр. Қазір Мәжілісте осыны талқылап жатырмыз. Оларды атуға рұқсат берілмегенін білеміз. Бұл мәселе қайта қаралып жатыр, толық шешімін табамыз деп сенемін», деді депутат.

Кәсіби даярлықтың жаңа талаптары

«Клиентке бағдарланған сервистік мемлекеттік қызмет: диалог, кәсібилік, ашықтық» атты арнайы панельдік сессиясын Мемлекеттік қызмет істері агенттігі ұйымдастырып, оны агенттік төрағасы Дархан Жазықбай жүргізді.

Сессия жұмысына Парламент депутаттары, Қызылорда облысының әкімі Нұрлыбек Нәлібаев, Президент жанындағы Мемлекеттік басқару академиясының ректоры Азамат Жолманов, сондай-ақ орталық мемлекеттік органдардың өкілдері, ауыл және аудан әкімдері, әкімдік қызметкерлері, азаматтық қоғам өкілдері мен жергілікті басқару саласының сарапшылары қатысты.

Агенттік төрағасы Д.Жазықбай Мемлекет басшысының бастамасымен ауыл әкімдерін тікелей сайлаудың енгізілуі азаматтардың ел дамуына ықпал ететін маңызды шешімдер қабылдауға атсалысу мүмкіндігін арттырғанын атап өтті.

Айта кету керек, елімізде 2021 жылы алғаш рет ауыл әкімдерін тікелей сайлау науқаны өткізілді. Ал 2023 жылдан бері аудан және облыстық маңызы бар қала әкімдерін қанатқақты режимде сайлау жүргізіліп, биылдан бастап бұл тәжірибе бүкіл республика бойынша кеңінен енгізілді.

Осы орайда оларға қойылатын талаптар да өзгереді. Қызметке қабылдау, оны өткеру және тоқтату тәртібі жаңа мазмұнмен толықтырылады. Сайланған әкімдер енді өз өкілеттігі кезеңінде сайлауды бағдарламаларында көрсетілген мақсаттар мен міндеттердің орындалуы бойынша тікелей халық алдында жауапты болады.

– Жергілікті әкімдердің кәсіби даярлығы мен біліктілігі, лауазымдық міндетін атқарудағы жауапкершілігі мемлекеттік аппарат қызметінің

тиімділігін анықтайтын факторлардың бірі. Сондықтан ауыл әкімдерін сайлау кезінде саяси партиялар өздері ұсынатын кандидаттардың тұлғалық жауапкершілігі мен кәсіби даярлығына баса назар аударып, олардың болашақта әкім болуға лайықтылығының жауаптылығын өздеріне ала білуі керек. Агенттік өз тарапынан әкімдердің кәсіби біліктілігін арттыру жұмыстарын тұрақты үйлестіруге қашан да дайын, – деді агенттік төрағасы.

Мемлекет басшысының ауыл әкімдерінің кәсіби даярлығын күшейту туралы тапсырмасын орындау мақсатында агенттік Мемлекеттік басқару академиясы және «Amanat» партиясымен бірлесіп кешенді қайта даярлау бағдарламасын әзірлеген. Бұл бағдарлама оқытуға ғана емес, ауылды басқарудың жаңа мәдениетін қалыптастыруға бағытталған. Бүгінде 1 800-ден аса ауыл әкімі оқытудан өтті.

Сессияда сөз алған Қызылорда облысының әкімі Нұрлыбек Нәлібаев халқымыздың тамыры ауылда жатқанын айтып, ауылдарымыз мықты болса, еліміз де берекелі болмақ екенін атап өтті.

– Президент айтпақшы, ауыл әкімдеріне қойылатын талап та, оларға жүктелетін міндет те әрдайым ерекше. Қасым-Жомарт Кемелұлы ауылды өркендету, ауыл әкімдері институтын одан әрі жетілдіру бағытындағы міндеттерімізді айқындап берді. Еліміздің саяси, әлеуметтік-экономикалық дамуының маңызды мәселелері бойынша ұсыныстар айтылды. Президентіміздің бастамасымен жүргізілген конституциялық, әлеуметтік-экономикалық, мемлекеттік басқару жүйесіндегі реформалар еліміздің жаңа тарихындағы маңызды оқиға болды. Бұл мемлекеттің негізгі институттары арасында билік өкілеттіктерін қайта бөлу арқылы барынша әділ саяси жүйе құруға мүмкіндік беріп отыр, – деді Н.Нәлібаев.

Оның айтуынша, кез келген жалпыұлттық реформа мазмұнымен ғана емес, өз кеңістігімен де мәнді. Себебі әрбір өзгерістердің негізі еліміздің өңірлерінде қалыптасады.

– Мемлекет өңірлерден құралады. Сол жерде халық өмір сүреді, еңбектенеді, жаңа идеяларды жүзеге асырады. Реформалар ауыл-аймақтардағы нақты іс пен нәтиже арқылы жүзеге асырылады. Президент бастамасымен енгізілген саяси реформаның бірі – қала, аудан, ауыл, әкімдерін тікелей сайлау. Әкімдер халықтың таңдауымен сайланып, қызметке келіп жатыр. Бұл бастама халықтың саяси белсенділігін арттырып, тұрғындарды жергілікті өзін-өзі басқару ісіне тартуға мол мүмкіндік берді. Әкімдер – енді тек тағайындалатын емес, халықтың сенім мандатын алған жауапты тұлға, – деген Нұрлыбек Мәшбекұлы осы бағыттағы жұмыстар Қызылорда

облысында да нәтижелі ұйымдастырылып келе жатқанын жеткізді.

Бүгінде өңірдің 447 мың тұрғыны, яғни халықтың 53 пайызы ауылдарда тұрады екен. Жаңа сайлау жүйесі қолданысқа енгізілгені 205 әкімнің сайлауы өткізілген. Қызылорда облысындағы барлық елді мекен әкімдері 100 пайыз жаңадан сайланыпты.

Ал Мәжіліс депутаты Айдос Сарым әрбір қазақтың санасында, әр әкімнің пайымында «идеал әкім» деген ұғым болу керектігіне тоқталды.

– Жақында Мемлекеттік қызмет істері жөніндегі агенттік Бердібек Мәшбекұлының өмірі мен еңбегі туралы, өз сөздері мен замандастарының пікірлері жинақталған жақсы кітап шығарыпты. Осы еңбекті оқуға кеңес беремін. Себебі кітапта әкімнің әр сатыдағы жұмысы: халықпен қалай сөйлесу, мәселені қалай түсіндіру, сөзді қалай өткізу сияқты маңызды дүние барынша қамтылып, нақты көрсетілген, – деді А.Сарым.

Президент бүгін көп нәрсені дөп басып айтқанын жеткізген Мәжіліс депутаты бірнеше мәселені ерекше атап өтуді жөн көрді.

– Депутат та, әкім де – мемлекеттік қызметші. Яғни бәріміздің міндетіміз ортақ: халықпен жұмыс істеу. Елімізде 100 мыңнан аса мемлекеттік қызметкер бар десек, әрқайсымыздың жүздеп туысымыз, күнде араласып жүрген таныстарымыз бар. Сол 100 мың адамның әрқайсысы өз жұмысына сеніп, тиянақтылық танытып, түсіндіру жұмыстарын дұрыс жүргізсе, қоғамымыз әлдеқайда басқаша болар еді. Әкім ойын, бастамасын үлкенге де, кішіге де түсіндіре білуі керек. Не істеп жатырмыз, не үшін істеп жатырмыз, қайда бара жатырмыз – осының бәрін халыққа ұғындыруы қажет. Өткен құрылтайда мен конституционализм, институционализм, конвенционализм туралы айтқанмын. Бүгін институционализмге тоқталғым келеді. Біртуар әкімдер сирек. Ал Қазақстанда 2,5 мың әкім бар. Сондықтан институт керек. Әкімдердің талаптануы, ізденуі, кәсіби ортада өсуі маңызды. Сол себепті әкім сайлауын қолға алып отырмыз. Бұл – ұзақ жол. Жемісі де, қатесі де қатар шығатын үдеріс. Бірақ бұл жолдан бас тартпауымыз керек, – деді депутат.

Сондай-ақ ол мұнайға сенім артып отыратын заманның өткенін, сол себепті саяси институттарды нығайту экономиканы әртараптандырудың негізгі шарты екенін жеткізді.

Панелдік сессия аясында жергілікті басқарудың тиімділігі, жаңа кадрлық саясат, мемлекеттік аппараттың сервистік және клиентке бағдарланған жаңа үлгісіне қатысты мәселелер жан-жақты талқыланды. Іс-шараға қатысушылар өздерін қызықтырған түйткілді сұрақтарын ортаға салып, пікір алмасты.

Суретті түсіргенер – А.АУСЕНБЕК, Е.АХМЕТОВ

